

МОНГОЛ УЛС ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

20 19 он 05 дугаар
сарын 30-ны өдөр

Дугаар ХАТ
1543

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН Б.БАТ-ЭРДЭНЭ ТАНАА

Асуулгын хариу хүргүүлэх тухай

Бэлчээрийн талхагдал, цөлжилт, ой, хээрийн түймрийн талаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хандаж тавьсан асуулгын хариуг Танд хүргүүлж байна.

Хүлээн авч танилцана уу.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Л.ӨЮУН-ЭРДЭНЭ

0006797

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН Б.БАТ-ЭРДЭНЭЭС МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙДАД ХАНДАЖ ТАВЬСАН АСУУЛГЫН ХАРИУ

Асуулга 1. Засгийн газраас бэлчээрийн ургамлын төрөл зүйлийг олшруулах, хөрсний эвдрэл, уур амьсгалын хуурайшилт, цөлжилтийг багасгах, үлийн цагаан оготны тархалтыг зогсоох чиглэлээр хийж буй ажил, үр дүн, авах арга хэмжээний талаар

Хариулт. 1. Үлийн цагаан оготной тэмцэх чиглэлээр: Манай орны уул хээрийн болон тал хээрийн бүс нутгийн 17 аймгийн 40.0 сая га талбайд үлийн цагаан оготно тархсан нь нийт бэлчээрийн 35.5 хувийг эзэлж байна. Энэхүү тархалт нь цаашид улам нэмэгдэх, уулархаг нутаг руу тэлэх хандлагатай байгааг эрдэмтэдийн судалгаагаар тогтоогоод байна. Тархалтын хүрээ тэлж байгаа нь бэлчээрийн ургамлын ургац муудах, тачир сийрэг ургацтай болж үлийн цагаан оготно амьдрах тохиромжтой орчин бүрдүүлснээр бэлчээрийн даацыг улам бүр муутгасаар байна.

Иймээс бэлчээрийн ургамалд хөнөөл учруулж буй үлийн цагаан оготной тэмцэх ажлыг аймаг, сумын Засаг даргын Тамгын газар, эрдэм шинжилгээний байгууллагатай хамтран жил бүр зохион байгуулан ажиллаж байна.

Сүүлийн 10 жилд гүйцэтгэсэн бэлчээрийн ургамал хамгааллын ажлын үр дүнд нийт 6271.2 мянган га талбайг хөнөөлт мэрэгч амьтны хөнөөлөөс хамгаалсан нь нийт үлийн цагаан оготно тархсан талбайн 15.7 хувийг эзэлж, нэг жилд 1.2-1.7 тэрбум төгрөгөөр 650 мянган га буюу дунджаар нийт оготно тархсан бэлчээрийн 1.4 хувьтай тэнцүү хэмжээний бэлчээрийн талбайд ургамал хамгааллын ажил зохион байгуулж байна.

2019 оны улсын төсөвт тусгагдсан 1.7 тэрбум төгрөгөөр 12 аймгийн 528.1 мянган га талбайд үлийн цагаан оготной, 4 аймгийн 90.0 мянган га талбайд царцаатай тэмцэх ажлыг хэрэгжүүлэхээр ХХААХҮ-ийн сайдын А-86 дугаар тушаалын дагуу хэрэгжилтийг зохион байгуулж байна. Одоогийн байдлаар Архангай, Баянхонгор, Булган, Хөвсгөл аймгийн тус бүр 40 мянга, Завхан аймгийн 35 мянга, Сүхбаатар аймгийн 50 мянган га бэлчээрийн талбайд тархан хөнөөл учруулж буй үлийн цагаан оготной энгийн механик, биологийн аргаар тэмцэх ажлыг орон нутагт зохион байгуулж байна.

Мөн Дундговь аймгийн 20 мянга, Өвөрхангай аймгийн 30 мянган га бэлчээрийн талбайд хөнөөл учруулагч үлийн цагаан оготной микробиологийн аргаар тэмцэх ажлыг зохион байгуулж дууссан. Одоогийн байдлаар Сүхбаатар аймгийн 30 мянга, Хэнтий аймгийн 20 мянган га бэлчээрт үлийн цагаан оготной микробиологийн аргаар тэмцэх ажлыг зохион байгуулж байна.

Үлийн цагаан оготной 2019 оны хаврын улиралд нийт 345 мянган га талбайд тэмцэх ажил зохион байгуулснаар тухайн бэлчээрийн ургамлын хэвийн ургах нөхцөлийг бүрдүүлж улмаар малын тэжээлийн хангамжийг сайжруулсан.

Цаашид үлийн цагаан оготной тэмцэх ойрын болон хэтийн зорилт дэвшүүлэн цогц менежментийн арга хэмжээг авч зохион байгуулна.

Ойрын хугацааны зорилтод өнөөгийн тархалтын хүрээг хумих, хөнөөлийг бууруулах зорилгоор улсын хэмжээнд бүх нийтийг хамарсан арга хэмжээ хэлбэрээр үлийн цагаан оготной тэмцэх ажил хэрэгжүүлнэ. Энэ зорилтын хүрээнд үлийн цагаан оготно голомтлон тархсан Архангай, Өвөрхангай, Баянхонгор, Дундговь, Төв, Говьсүмбэр, Сүхбаатар, Хэнтий, Дорнод, Дорноговь, Сэлэнгэ аймгийн 50 гаруй сумын нутгийг хамарсан 645 мянган га талбайд энгийн механик, биологийн болон микробиологийн аргуудыг ашиглан, бүх нийтийн оролцоотой үлийн цагаан оготной тэмцэх ажил зохион байгуулах аймгуудын хуваарь гаргахаар ажиллаж байна.

Хэтийн зорилтод үлийн цагаан оготной тэмцэх ажлыг бүх нийтийн оролцоотойгоор тогтмол зохион байгуулах, бэлчээрийн талхагдалыг бууруулах, доройтсон бэлчээрийг нөхөн сэргээх чиглэлээр бэлчээр ашиглалтын менежментийг сайжруулах, бэлчээрийн экологи, эдийн засгийн үр өгөөжийг дээшлүүлэхэд чиглэгдсэн үйл ажиллагаа хэрэгжүүлнэ. Энэ зорилтын хүрээнд жил бүрийн дөрөв болон аравдугаар сарын сүүлийн 7 хоногийн Баасан, Бямба, Ням гарагийг “Бэлчээр хамгаалах өдөр” болгон зарлаж мэрэгч амьтан, шавьжны хөнөөлөөс бэлчээрээ хамгаалах бүх нийтийн арга хэмжээг сум, багийн түвшинд зохион байгуулж ажиллахыг орон нутгийн удирдлагуудтай хамтран хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Аймаг, сумын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд 3.0 сая. га доройтсон бэлчээрийг сэлгэн өнжөөж, нөхөн сэргээх ажлыг тусган хэрэгжүүлсний үр дүнд жилд 2.4 сая хонин толгой мал бэлчээх боломжийг бүрдүүлэв.

Улсын тусгай хэрэгцээний аймаг дундын отрын 9 бүс нутагт 783,3 мянган га бэлчээрийг авч 2018 оны 11 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 2019 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрийг хүртэл 150 хоног отроор мал өвөлжүүлж, малаас чөлөөлөн бэлчээрийн төлөв байдлыг хэвийн хэмжээнд байлгахаар ашиглалт хамгаалалтыг Аймаг дундын отрын бэлчээр ашиглалтын захиргаа хариуцан ажиллаж байна.

2.Цөлжилтийн талаар: Монгол Улсын цаг уурын 48 өртөөний 1940-2018 оны мэдээгээр газар орчмын агаарын температур (2 м өндөрт) 2.26°C-аар дулаарсны дотор уулархаг нутгаараа арай эрчимтэй, говь, тал хээрийн бүсэндээ арай бага хэмжээгээр дулаарсан байна.

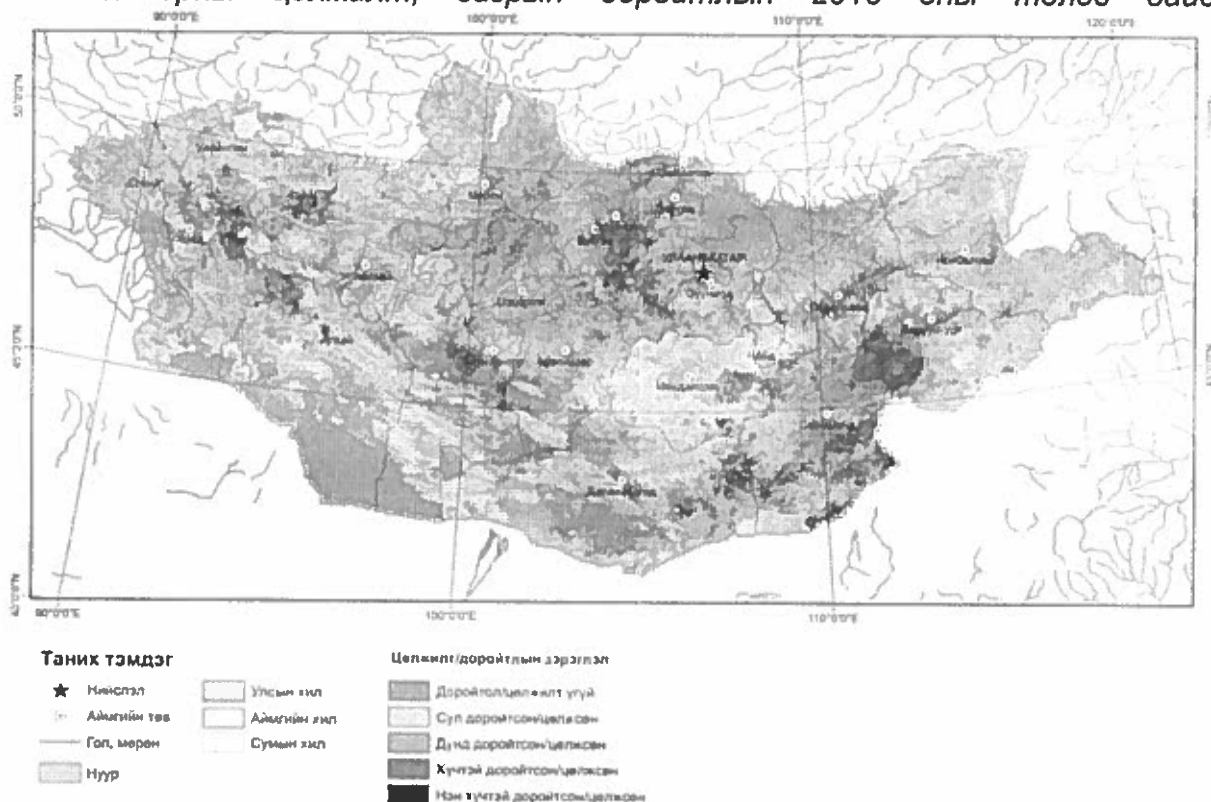
Агаарын дулаан хүйтний хувьд илт мэдэгдэж байгаа нэг онцлог өөрчлөлт бол эрс халуун өдрийн тоо огцом нэмэгдэж, их хүйтэн өдрийн тоо хорогдож байгаа явдал болно. Дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас Монгол нутагт гангийн давтагдал хийгээд эрчимшил сүүлийн жилүүдэд улам эрчимжиж байна. 1940 оноос хойшхи хамгийн эрчимтэй 10 гангийн 9 нь 1999 оноос 2016 оны хооронд хойш тохиолдсон.

Хөдөө орон нутагт 3 сая га талбайг хамарсан хатуу хучилтгүй шороон зам байна. Уул уурхайн ашиглалтын улмаас эвдрэлд орж нөхөн сэргээлгүй орхисон газрын тооллого хийх ажлыг 2017-2018 онд зохион байгуулсан. Эвдэрсэн газрын тооллогын дүнгээр уул уурхайн ашиглалтын улмаас эвдэрсэн 27405,46 га газар байгаагаас 1100 байршил бүхий 8871,18 га талбайд нөхөн сэргээлт хийх шаардлагатай байгааг тогтоогоод байна.

Цөлжилтийн үйл явцын хандлага (хувиар)

Цөлжилтийн үнэлгээ хийсэн он	Сул илэрсэн нутаг	Дунд зэрэг илэрсэн нутаг	Хүчтэй илэрсэн нутаг	Нэн хүчтэй илэрсэн нутаг	Нийт нутаг дэвсгэрт эзлэх %
2006 он	23	26	18	5	72
2010 он	35.3	25.9	6.7	9.9	77.8
2016 он	24.1	29.8	16.8	6.1	76,8

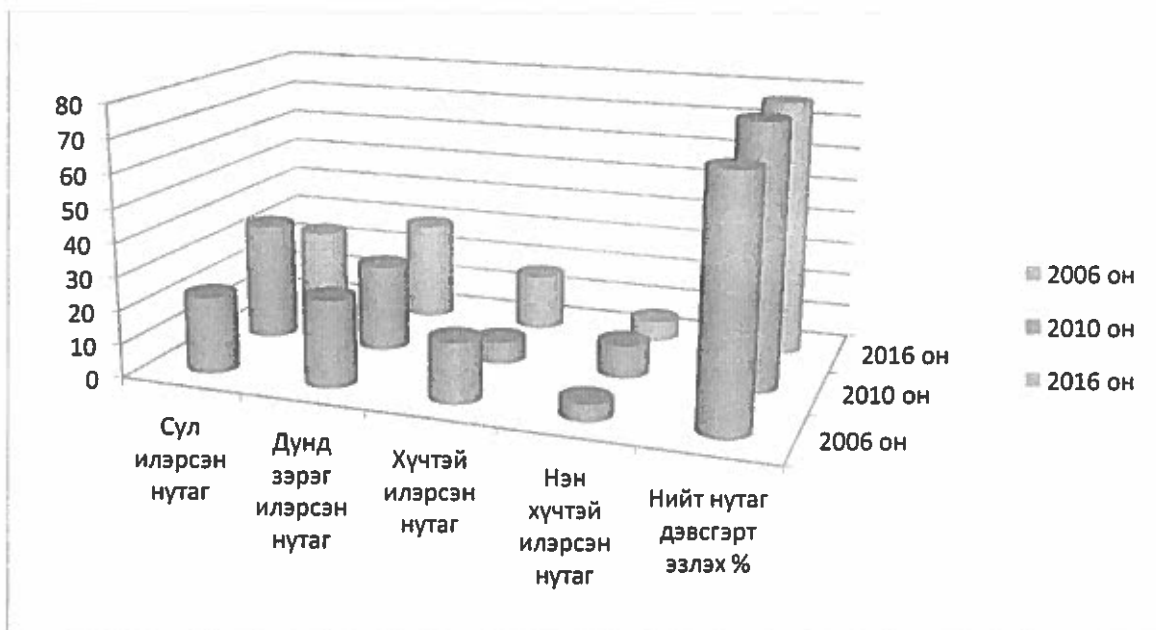
Монгол орны цөлжилт, газрын доройтлын 2016 оны төлөв байдал

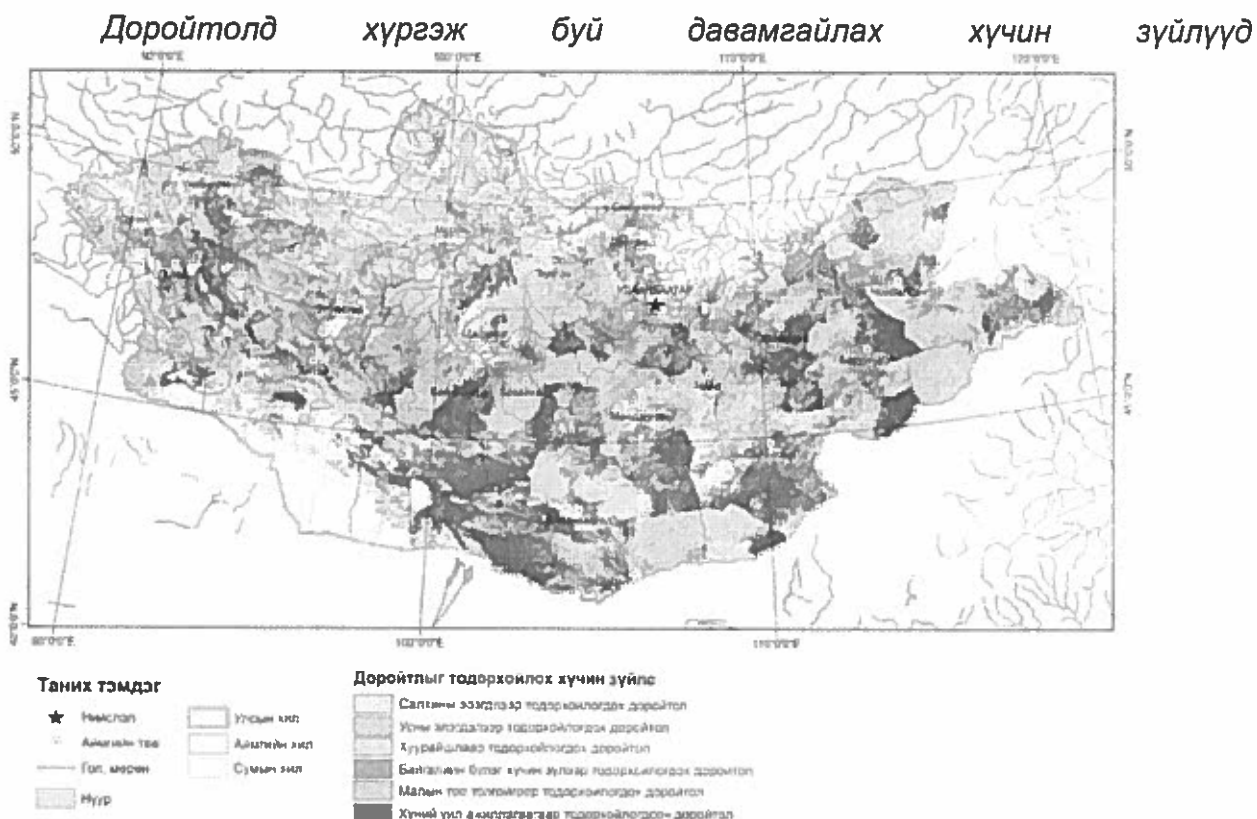
Байгаль, уур амьсгал, нийгмийн голлох хүчин зүйлийн хүрээнд хийсэн энэхүү үнэлгээгээр, 2016 оны байдлаар нийт нутаг дэвсгэрийн 76.8% нь цөлжилт, газрын доройтолд өртөөд байгаа бөгөөд үүнээс хүчтэй, нэн хүчтэй зэрэглэлээр доройтсон газар 22.9%-ийг эзэлж байна. Цөлжилт, газрын доройтол нэмэгдсэн газруудад Их нууруудын хотгор, Нууруудын хөндий, өмнийн болон дорнын говийн нутаг хэвээр хадгалагдан үлдэж байгаагийн зэрэгцээ өмнөх үеийн судалгаагаар тогтоогдсон Орхон-Сэлэнгийн сав нутаг, Хэрлэн голын сав, Дорнод Монголын хээрийн муж, Төв Халхын тэгш өндөрлөгийн хэмжээнд доройтлын үйл явц нэмэгдсэн дүнтэй байна.

Энэ байдлыг Монгол орны хэмжээнд урьд өмнө хийгдсэн судалгааны үр дүнтэй харьцуулвал, цөлжилт, газрын доройтлын төлөв сүүлийн 15 жилийн хугацаанд муудах хандлага ажиглагдаж, улмаар доройтлын дунд, хүчтэй, нэн хүчтэй зэрэглэлийн хамрах талбай нэмэгдсэн байна (Зураг 56). 2016 оны төлөв байдлыг ижил төсөөтэй аргазүйгээр гүйцэтгэсэн 2010 оны үнэлгээний үр дүнтэй харьцуулахад, нийт доройтсон газрын талбай 1%-иар, нэн хүчтэй зэрэглэлд хамрагдах газар 3.8%-иар тус тус буурсан хэдий ч сул зэрэглэлд хамрагдах газар 11.2%-иар хасагдаж, дунд, хүчтэй зэрэглэлд хамрагдах газар 3.9, 10.2%-иар тус тус нэмэгджээ (Зураг 2). Өөрөөр хэлбэл, сүүлийн 5 жилд сул, дунд зэрэглэлд хамрагдах нутгаас 6.4% нь хүчтэй зэрэглэлд шилжсэн байна.

Цөлжилт, газрын доройтлын динамик

Доройтол илэрсэн нийт нутаг дэвсгэрийн 49%-ийг хүний болон малын тоо толгой, үлдсэн 51% нь байгалийн хүчин зүйлсээр доройтсон байна (Зураг 3).

Хуурайшил буюу уур амьсгалын өөрчлөлтийн өнөөгийн чиг хандлагаар тодорхойлогдох доройтол нийт нутаг дэвсгэрийн 14.6%-ийг эзэлж байгаа бөгөөд доройтлын байгалийн бүлэг хүчин зүйлс, хөрсний элэгдлийн хэм хэмжээнд уур амьсгалын өөрчлөлтийн ачаалал байгааг тооцвол, нийт нутаг дэвсгэрийн 51% нь уур амьсгал, тэр дундаа байгалийн бусад хүчин зүйлээр тодорхойлогдох доройтол явагдаж байна (Зураг 4).

Доройтолд хүргэж буй давамгайлах хүчин зүйлс

Аймгийн хэмжээнд авч үзвэл, цөлжилтийн хүчтэй, нэн хүчтэй зэрэглэлд Говь Сүмбэр аймгийн нутаг дэвсгэрийн 62.8%, Дорнод 43.5 %, Сүхбаатар 31.1%, Дундговь 27.9%, Өмнөговь 17.5% тус тус хамрагдаж байна (Хүснэгт 2).

Аймгуудын цөлжилтийн төлөв байдал, хувиар

Аймгийн нэр	Цөлжилт илрээгүй болон тооцоогүй	Сул	Дунд	Хүчтэй	Нэн хүчтэй
Архангай	38.3	38.6	13.0	3.5	6.7
Баян-Өлгий	33.4	33.5	26.2	2.2	4.8
Баянхонгор	17.2	41.1	30.8	4.8	6.2
Булган	80.8	11.9	2.3	2.2	2.8
Говь-Алтай	12.2	40.3	38.7	5.4	3.4
Говь-Сүмбэр	0.8	11.4	25.0	18.7	44.1
Дархан-Уул	47.6	17.1	3.6	14.3	17.4
Дорнод	11.3	22.4	22.9	17.5	26.0
Дорноговь	2.6	43.2	32.4	7.2	14.7
Дундговь	0.9	25.5	45.6	13.7	14.2
Орхон	82.3	7.2	6.3	2.6	1.7
Өвөрхангай	18.7	43.8	24.4	7.0	6.1
Өмнөговь	2.4	48.1	32.0	5.3	12.2
Сүхбаатар	1.7	33.0	34.1	9.7	21.4
Сэлэнгэ	66.2	12.0	10.0	6.1	5.7
Төв	35.1	37.1	18.9	4.6	4.2
Увс	33.4	28.6	27.5	5.1	5.4
Ховд	36.4	36.4	19.3	2.7	5.3
Хөвсгөл	47.1	26.1	12.9	5.8	8.1
Хэнтий	36.8	36.6	16.5	3.3	6.8
Завхан	31.2	38.9	21.7	3.8	4.6

Монгол Улс 111.0 сая га бэлчээр, 1.7 сая га хадлангийн талбай бүхий нийт 112,7 сая га бэлчээрийн газартай. Нийт малын тоо 2018 оны эцэст 66,5 сая толгойд хүрсэн бөгөөд хангайн болон хээрийн бүсийн бэлчээрт хамгийн их сөрөг нөлөө үзүүлдэг ямааны тоо нийт малын 40.8%-ийг эзэлж байна. Малын тоо 1961 онтой

харьцуулахад 3,2 дахин их буюу 45,8 сая толгойгоор нэмэгдсэн ба гол төлөв бог малын тоо ялангуяа ямааны тоо их өссөн үзүүлэлттэй байна.

Мал тооллогын дүнгээр 2018 оны жилийн эцэст манай улсын мал сүргийн нийт дүн 66 сая 460.2 мянган толгойд хүрч, 2017 оныхоос 0.4% буюу 244.7 мянгаар өсчээ. Нийт бэлчээрийн талбай 2017 оны эцэст 112.7 сая га болж багассан, энэхүү бэлчээрийн талбайн хэмжээг 1961оны бэлчээрийн 140.0 сая га талбайтай харьцуулахад 19.9% буюу 27.9 га-аар буурчээ.

Цөлжилттэй тэмцэх талаар дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийг 2012 онд Улсын Их Хурлаар батлуулан хэрэгжүүлж байна.
- Нийт 14 аймаг цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөр, 7 аймаг дунд хугацааны төлөвлөгөө боловсруулан Аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэн батлуулан хэрэгжүүлж байна.
- Цөлжилтийн анхан шатны мониторингийн сүлжээг 1500 цэгт байгуулсан нь анхан шатны мэдээлэл тогтмолжих нөхцлийг бий болгож байна.
- “Ногоон хэрэм” үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд улсын болон орон нутгийн төсөв, олон улсын байгууллагын хөрөнгөөр нийт 2,826 га талбайд цөлжилттэй тэмцэх ажил хийсэн. Үүнд: Ойн зурвас талбай-1,007 га, Заган ойн ойжуулалт-1,540 га, Нарсан ойн ойжуулалт (Тужийн нарс)-234 га, Мод үржүүлгийн газар-45 га.
- Олон улсын гэрээ конвенци, хууль тогтоомж, дүрэм журам зэрэг мэдээлэлийг агуулсан мэдээлэлийн цахим сан бүрдүүлсэн.

Цөлжилтийг сааруулахад дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Үүнд:

- Бэлчээрийг уламжлалт аргаар зохистой ашиглах, хортон мэрэгчдээс хамгаалах, талхлагдлыг бууруулах, нөхөн сэргээхэд чиглэсэн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах;
- Бэлчээрийн ургамал хамгааллын арга хэмжээг сайжруулах, улсын төсвийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх, үлийн цагаан оготны хөнөөлийг арилгах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг өргөн хэмжээнд зохион байгуулах
- Уул уурхайн хайгуул, олборлолтод өртөж, эвдрэлд орсон газар нутгийг нөхөн сэргээх;
- Олон улсын байгууллага, гадаад орнуудтай хамтарсан төсөл хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж хамрах цар хүрээг нэмэгдүүлэх;
- Холбогдох хөтөлбөрүүдийн уялдааг хангаж, салбар дундын бодлого, төлөвлөлт, зохицуулалтыг сайжруулах;
- Цөлжилтийн төлөв байдлын судалгааг нарийвчлан хийж цөлжилттэй тэмцэх дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх;
- Цөл хээрийн бүсийн иргэд, байгууллагуудын түлшний хэрэгцээнд нар, салхины эрчим хүч болон хийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх;
- Цөл хээрийн бүсийн экологийн ач холбогдол бүхий газрыг тусгай хамгаалалтанд үргэлжлүүлэн авах;
- Заг, бутлаг ургамалын байгалийн нөхөн сэргэлтийг дэмжих замаар цөл хээрийн бүсийн ойжуулалтыг нэмэгдүүлж;
- Тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, эвдрэлээс хамгаалах, ойн зурвастай тариалан эрхлэлтийг дэмжсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;
- Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцийн Талуудын 12 дугаар бага хурлаас гарсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор “Монгол Улсын газрын доройтлыг тэглэх үндэсний зорилт”-ыг тодорхойлох

- Монгол Улсын шар шороон шуурганы эх үүсвэрийн зураглал хийж, эх үүсвэрийн судалгааг нарийвчлан зураглаж, үндэсний хэмжээний бодлого гаргах

Цөлжилт, газрын доройтол нь манай орны хувьд тулгамдаж буй экологийн бүлэг асуудлын нэг бөгөөд 2015 оны төлөв байдлаас үзэхэд, нийт нутгийн 76,8% нь тодорхой зэрэглэлээр цөлжилт, газрын доройтолд өртсөн байна.

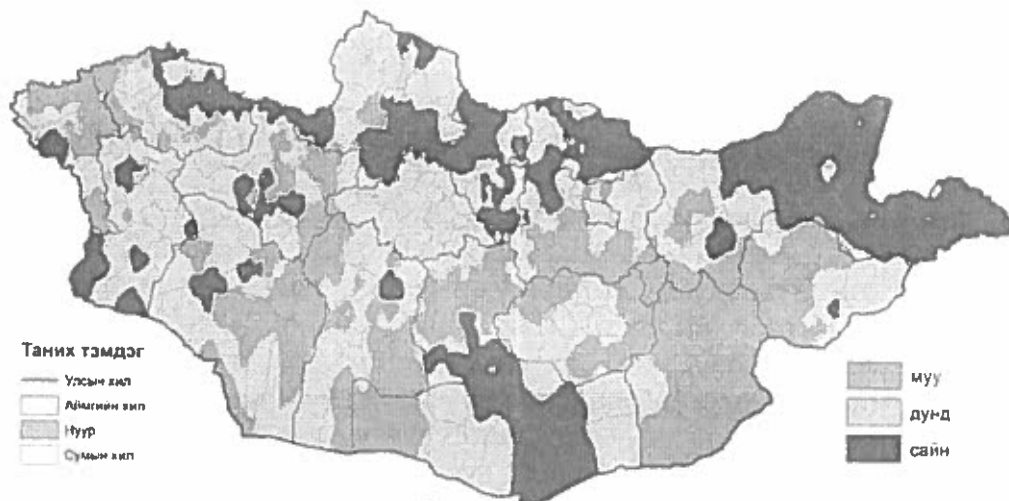
Цөлжилт, газрын доройтолд үзүүлэх байгалийн гол хүчин зүйл нь уур амьсгалын өөрчлөлт бөгөөд түүнээс улбаалж хөрс элэгдэх үйл явц нэмэгдэж байна.

Цөлжилт, газрын доройтлыг түргэсгэж буй гол хүчин зүйл нь хүний үйл ажиллагаа юм. Тухайлбал малын тоо толгой 1990 оноос хойш 2,5 дахин өссөн нь бэлчээрийн доройтол үүсэх үндсэн нөхцөл болж байна. Түүнчлэн уул уурхай, хөдөө орон нутгийн зам, байгалийн баялагийн зүй бус ашиглалт зэрэг нь нөлөө үзүүлж байна

Олон жилийн турш бэлчээрийн даацыг хэтрүүлэн ашиглаж, талхагдуулсан нь цөлжилтийг улам эрчимжүүлж байна.

Асуулга 2. Мал хаваржилт, үүлэнд зориудаар нөлөөлж бороо, хур оруулах, бэлчээрийн усан хангамжийг сайжруулах чиглэлээр хийж буй ажил, үр дүн, авах арга хэмжээний талаар

Хариулт. 1. Мал хаваржилтын талаар: Бэлчээрийн ургамал ургалтын байдал Булган, Дархан-Уул, Сэлэнгэ, Дорнодын ихэнх, Ховд, Увс, Завхан, Хөвсгөл, Өмнөговийн зарим, Баянхонгор, Төв, Хэнтий, Сүхбаатарын зарим сумдын нутгаар **сайн**, Увс, Ховд, Завхан, Говь-Алтай, Архангай, Хэнтий, Дундговийн ихэнх, Баян-Өлгий, Баянхонгор, Хөвсгөл, Өвөрхангай, Төв, Сүхбаатар, Өмнөговийн зарим сумдын нутгаар **дунд** буюу хүйтэн сэрүүн байснаас ургамлын ургалт удааширалтай, мал ногоонд цадах боломж муутай, Дорноговийн ихэнх, Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Баянхонгор, Өвөрхангай, Төв, Сүхбаатар, Дундговийн зарим, Увс, Хөвсгөл, Хэнтийн зарим сумдын нутгаар **муу** буюу ургамлын ургалт муу, мал бэлчээх боломжгүй байна.

3 дугаар зураг. Бэлчээрийн ургамлын ургалтын байдал, балл
2019 оны 5 дугаар сарын 20-ны байдлаар

2018-2019 оны өвөлжилт, хаваржилтын бэлтгэл ажлын хүрээнд малын тоо, бэлчээрийн талбай, зуншлагын байдалтай харьцуулан 17 аймагт 900.0 сая төгрөгийг хуваарилан олгосон, Хадлан тэжээл-2018 уралдаан зарлаж аймаг, сум, малчдын бүлэг, хоршоо, иргэнийг урамшуулах зэрэг ажлыг зохион байгуулсны үр дүнд мал аж ахуйн салбарын өвөлжилтийн бэлтгэл 89.4 хувьтай бэлтгэгдсэн.

Засгийн газрын 2019 оны 2 дугаар сарын 20-ны өдрийн 72 дугаар тогтоолоор 2017-2018 онд гарсан малын гоц халдварт өвчний нөхөн төлбөр 8.0 тэрбум төгрөгийг олгосон нь эргэн малжуулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд томоохон хувь нэмэр боллоо. Мөн 2019 оны 2 дугаар сарын 27-ны өдрийн 82 дугаар тогтоолоор хүндэвтэр нөхцөлд байгаа 8 аймагт улсын нөөцөөс 4000 тн өвс, 3000 тн тэжээлийг 50 хувийн хөнгөлттэй олгосон зэрэг нь өвөлжилтийг давах чухал арга хэмжээ болсон.

Ус, цаг уур, орчны шинжилгээний газраас 2018 оны 11 сарын 20-нд гаргасан зудын эрсдэлийн зурагт үндэслэн олон улсын хүмүүнлэгийн байгууллагуудтай мэдээ, мэдээлэл солилцон ажилласны үр дүнд Японы хүүхдийг ивээх сангаас Баян-Өлгий /3/, Ховд /4/ аймгийн 7 сумын 639 өрх тус бүрт 200 кг хивэг, 155.0 мянган төгрөг, Дэлхийн зөн-Монгол байгууллагаас Увс /5/, Говь-Алтай /51/ аймгийн 10 суманд 1198 өрх тус бүрт 150 кг хивэг, 145.0 мянган төгрөг, Монголын улаан загалмайн нийгэмлэгээс Завхан аймгийн 2 сумын 100 өрх тус бүрт 30.0 мянган төгрөгийн / 5 кг гурил, 3 кг будаа, 2 кг сахар, 3 кг гоймон, 1 л ургамлын тос/ хүнсний багц, 20 боодол дулаан хувцас зэрэг 6.1 сая төгрөгийн, нийтдээ хүндэвтэр өвөлжсөн баруун 5 аймгийн 19 сумын 1937 өрхөд 472.7 сая төгрөгийн тусламж үзүүлсэн.

Оны эхэнд 29.7 сая эх мал тооллогдсон бөгөөд үүнээс 20.0 саяас доошгүй төл хүлээн авах төлөвтэй байна. 5 дугаар сарын 09-ний өдрийн байдлаар оны эхний нийт эх малын 66.0 хувь буюу 19 сая 694.8 мянган хээлтэгч төллөж 19 сая 120.7 мянган төл бойжиж байна. Төл бойжилт 96.8 хувьтай байна. Аймгаар авч үзвэл мал төллөлт Архангай, Баян-Өлгий, Булган, Дархан-Уул, Сүхбаатар, Төв, Хэнтий аймгууд 70-иас дээш хувьтай байна.

Том малын зүй бусын хорогдол 469.1 мянга болж оны эхний нийт малын 0.71 хувийг эзэлж байна. Хамгийн их хорогдолтой нь Увс, Ховд аймгууд оны эхний нийт малын 3-аас илүү хувийг эзэлж байна.

Том малын зүй бусын хорогдол өмнөх онтой харьцуулахад 66.0 хувиар бууралттай байна. Өөрөөр хэлбэл махны экспорт нэмэгдсэн нь том малын зүй бусын хорогдолд сайнаар нөлөөлсөн гэж үзэж байна.

Мах, махан бүтээгдэхүүний экспортын хэмжээ жилээс жилд нэмэгдэж 2018 онд нийт 70.4 мянган тоннд хүрч 2.3 дахин нэмэгдсэн бол 2019 он гарсаар адууны мах 5750 тонн, хонь, ямааны мах 733 тонн, дулааны аргаар боловсруулсан 6300 тонн нийт 12700 тонн мах, махан бүтээгдэхүүнийг экспортолсон байна.

2.Цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх үйл ажиллагааны чиглэлээр: Цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх үйл ажиллагааг 2019 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлүүлэн ажиллаж байгаа бөгөөд мөн оны 5 дугаар сарын 15-ны байдлаар 20 аймгийн 26 экспедиц 103 удаагийн үйл ажиллагаа явуулж, 181 ширхэг борооны пуужин зарцуулаад байна. Мөн 7 аймгийн нутаг дэвсгэрт ноцоох зуух ажиллуулж 39 ширхэг түлш зарцуулаад байна.

Өнгөрсөн хугацаанд газар тариалангийн бүс Дархан, Сэлэнгэ, Төв, Булган аймгийн нутаг дэвсгэрт хөрсний чийгийн хангамжийн байдалтай уялдуулан хур тунадас нэмэгдүүлэх зорилгоор 68 удаагийн үйл ажиллагаа явуулж, 100 орчим борооны пуужин зарцуулаад байна. Үүний үр дүнд тариалалтын үеийн чийгийн хангамжийг нэмэгдүүлж ургац хэвийн явагдах нөхцөлийг бүрдүүллээ.

2019 оны 5 дугаар сарын 18-ны байдлаар хөрсний 0-20, 0-50 см гүн дэх чийгийн нөөц буудай тариалсан талбайн хувьд Булганы Ингэттолгой, Өвөрхангайн Хархорин, Сэлэнгийн Ерөө, Орхон, Дархан-Уулын 6-р бригад, Алтангадас, Хөвсгөлийн Тариаланд хангалттай, Сэлэнгийн Орхонтуул, Дархан-Уулын Цайдам, Увсын Баруунтуруунд дунд зэрэг, Дорнодын Халхгол, Сэлэнгийн Цагааннуур, Баруунхараа, Төвийн Эрдэнэсант, Хэнтийн Гурванбаянд хангалтгүй байна.

Төмс тариалсан талбайн хувьд Булганы Булган, Өвөрхангайн Хархорин, Сэлэнгийн Баруунхараа, Төвийн Баянчандмань, Жаргалантад хангалттай, Архангайн Төвшрүүлэх, Сүхбаатарын Баруун-Урт, Төвийн Борнуур, Угтаал, Хэнтийн Өндөрхаанд дунд зэрэг, Дорнодын Онон, Чойбалсанд хангалтгүй байна.

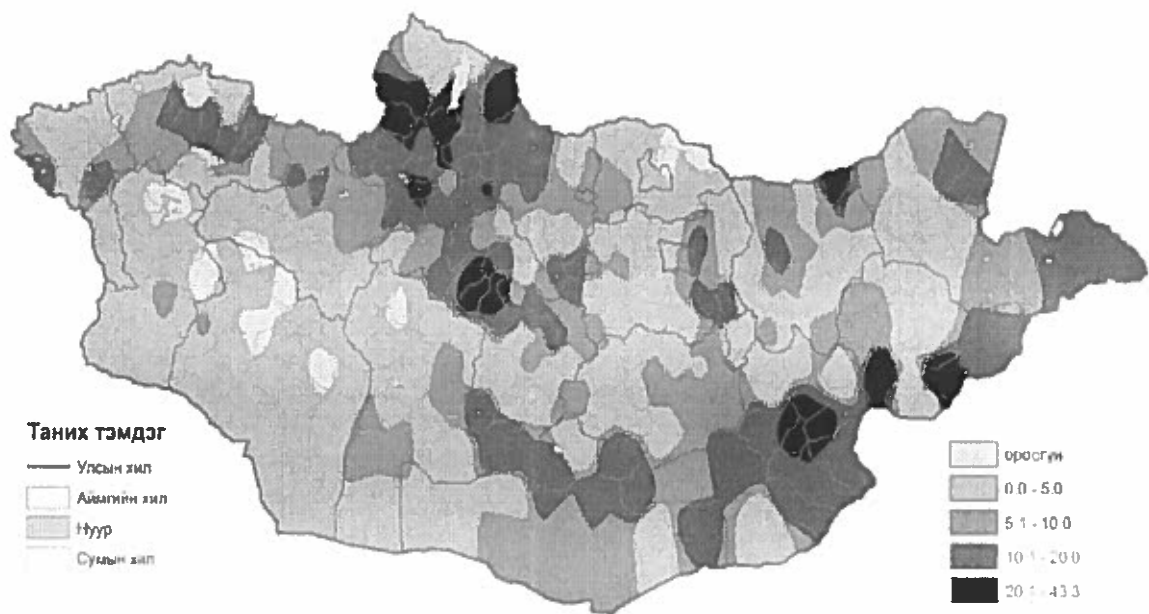
Уринш болон гуурстай талбайд хөрсний 0-20, 0-50 см гүн дэх чийгийн нөөц Өвөрхангайн Хархорин, Дархан-Уулын Алтангадас, Хөвсгөлийн Тариаланд хангалттай, Дархан-Уулын Цайдамд дунд зэрэг байлаа.

Мөн ой хээрийн түймэртэй байсан Хэнтийн, Сэлэнгэ аймгуудад түймэр унтраахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор Цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх үйл ажиллагааг явуулсан. Хэнтий аймгийн Батширээт сумын нутаг Цэгээний тал, Хашлага гэдэг газруудад гарсан ойн түймрийг унтраахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор 7 удаагийн үйл ажиллагаа явуулж, 29 ширхэг борооны пуужин, ноцоох зуух ажиллуулж 5 ширхэг түлш зарцуулсан байна. Энэ үйл ажиллагаа нь түймрийг цурманд оруулах, унтраахад ихээхэн дэмжлэг үзүүлсэн болно.

Өнгөрсөн хугацаанд үйл ажиллагаандаа ашигласан борооны пуужин, түлш нь 2018 оны үлдэгдэл байсан бөгөөд 2019 онд ашиглах 575 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 1260 ширхэг пуужинг БНХАУ-н эрх бүхий үйлдвэрээс худалдан авах үйл ажиллагаа хийгдэж байна.

Тунадасны мэдээлэл /2019 оны 5 дугаар сарын 20-ны байдлаар/: Арав хоногийн эхээр говийн нутгаар, дундуур говийн болон зүүн аймгуудын нутгаар нойтон цас орж, хүчтэй цасан болон шороон шуурга шуурсан байна. Цаг агаарын энэхүү гамшигт нөхцөлийн улмаас говийн нутагт хүний амь нас хохирч, зарим газарт мал хорогдсон байна.

Хур тунадас ихэнх нутгаар 0,0-5,0 мм, Увс, Завхан, Баянхонгор, Архангай, Өвөрхангай, Булган, Сэлэнгэ, Төв, Хэнтий, Дорнод Сүхбаатар, Дундговь, Өмнөговийн зарим сумдын нутгаар 5,1-10,0 мм, их орсон газартаа буюу Баян-Өлгийн Толбо, Сагсай(Даян), Увс, Завхан, Архангай, Чулуут, Өндөр-Улаан, Цэцэрлэг, Батцэнгэл, Жаргалант, Өвөрхангайн Есөнзүйл, Хужирт, Өлзийт, Булган, Хэнтийн Өмнөдэлгэр, Дорнодын Халхгол, Гурванзагал, Сүхбаатарын Эрдэнэцагаан, Өмнөговь, Дорноговийн ихэнх нутгаар 10,1-20,0 мм, Хөвсгөлийн Улаан-Уул, Цагаан-Үүр, Алаг-Эрдэнэ, Шинэ-Идэр, Баянзүрх, Рашаант, Мөрөн, Архангайн Булган, Эрдэнэбулган, Төвшрүүлэх, Хэнтийн Дадал, Сүхбаатарын Баяндэлгэр, Дарьганга, Дорноговийн Өргөн, Сайншанд сумдад 20,1-43,3 мм орсон. Харин Увсын Бөхмөрөн, Ховдын Дарви, Дөргөн, Мянгад, Баянхонгорын Заг, Завханы Дөрвөлжин, Говь-Алтайн Жаргалант, Бигэр, Шарга, Сэлэнгийн Ерөө, Хүдэр сумдын нутгаар ороогүй (2 дугаар зураг) буюу олон жилийн дундажтай харьцуулбал нийт нутгийн 30 гаруй хувьд дунджаас бага, 70 орчим хувьд дунджийн орчим буюу түүнээс ахиу тунадас орсон байна.

2-р зураг. 5-р сарын 2-р арав хоног орсон тунадасны хэмжээ

3.Бэлчээрийн усан хамгамжийг сайжруулах талаар: Манай улс одоогийн байдлаар хөдөөгийн хүн ам, мал аж ахуйг усаар хангах зориулалт бүхий 43.8 мянган худагтай. Нийт худгийн 28.3 хувь буюу 13.6 мянга нь инженерийн хийцтэй, 71.7 хувь буюу 30.2 мянга нь гар худаг байна. Худгийн 70 гаруй хувь нь хүчин чадал багатай энгийн уурхайн худаг байгаа нь нэг цэг дээрх малын бөөгнөрөл хэт их болж цэгэн цөлжилт, бэлчээрийн талхагдал үүсэх нэг шалтгаан болсоор байна.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар бэлчээрийн усан хангамжийг сайжруулах ажлын хүрээнд 2006-2018 онд улсын төсвийн 59.0 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар инженерийн хийцтэй 4554 худаг шинээр барьж байгуулснаар 12.7 сая толгой малыг буюу нийт малын 19.1 хувь, 6.8 сая га бэлчээр буюу нийт бэлчээрийн 6.8 хувь, 22770 малчин өрх буюу нийт малчин өрхийн 13.4 хувийгусаар хангах боломжийг нэмэгдүүлсэн.

д/д	Он	Шинээр гаргасан худаг		Усаар хангагдсан байдал		
		Худгийн тоо	Хөрөнгө /сая.төг/	малын тоо	бэлчээр /га/	малчин өрх
1	2006	180	1,553	504,000	270,000	900
2	2007	1041	10,105	2,914,800	1,561,500	5,205
3	2008	600	6,781	1,680,000	900,000	3,000
4	2009	251	3,400	702,800	376,500	1,255
5	2010	258	3,500	722,400	387,000	1,290
6	2011	653	8,631	1,828,400	979,500	3,265
7	2012	463	6,636	1,296,400	694,500	2,315
8	2013	408	6,255	1,142,400	612,000	2,040
9	2014	439	7,295	1,229,200	658,500	2,195
10	2015	0	0	0	0	0
11	2016	0	0	0	0	0
12	2017	107	2,000	299,600	160,500	535
13	2018	154	2,900	431,200	231,000	770

	Дүн	4554	59,055	12,751,200	6,831,000	22,770
--	------------	-------------	---------------	-------------------	------------------	---------------

Олон жилийн ган, зудын давтамжаас дүгнэлт хийхэд 2015 оноос хойш бэлчээрийн усан хангамжийг сайжруулахад зориулж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт эрс багассан нь мал сүрэг ган зудын эрсдэлд өртөх шалтгаан болж буйг, ялангуяа хаврын улиралд мал усаар дутагдах явдал ихсэж, нэг худгаас услах малын тоо нэмэгдэж хаврын бэлчээр доройтох байдал газар авч байна. Жич: Архангай аймагт нэг худгаас 10-15 өрхийн 20-30 мянган мал усалдаг бөгөөд өвлийн улиралд 30 км хүртэл малаа тууж усалдаг.

Архангай аймагт 262, Булган аймагт 250, Хөвсгөл аймагт 190, Сэлэнгэ аймагт 185, Төв аймагт 161, Өвөрхангай аймагт 146, Хэнтий аймагт 129 толгой байгаа нь улсын дунджаас 1.4-8.0 дахин өндөр байна.

Бүсээр авч үзвэл, Хангайн бүс, Улаанбаатарт 100 га бэлчээрийн талбайд хонин толгойд шилжүүлснээр 146-506 толгой мал ногдож байгаа нь улсын дунджаас 54-414 толгойгоор өндөр байна. Дээрх байдлаас үзэхэд төвлөрсөн хот, суурин газар, мал ихтэй бүс нутаг, аймагт бэлчээрийн даац хэтэрсэн хэвээр байна.

Бэлчээрийн усан хангамжийг сайжруулах ажлын хүрээнд 2019 онд улсын төсвөөс хөрөнгө хуваарилагдаагүйгээс энэ жил мал усаар дутагдаж, нэг худгаас ус уух малын тоо 20-30 мянга хүрч байгаа нь худаг дээр хэт их малын бөөгнөрөлийг үүсгэж цөлжилийг ихэсгэх нэг хүчин зүйл болж байна.

Иймд цаашид улсын хэмжээнд хөдөөгийн хүн ам, мал аж ахуйн усан хангамжийг сайжруулахад нийт 6000 орчим худгийг шинээр барьж байгуулах шаардлагатайгаас 2019 онд 330 худаг (нэг суманд нэг худаг) шинээр барьж байгуулахад шаардагдах 7.6 тэрбум төгрөгийг улсын төсвийн тодотголоор тусгуулах зайлшгүй шаардлагатай байна.

Энэ онд инженерийн хийцтэй 330 худгийг шинээр барьж байгуулснаар 920.0 гаруй мянган мал сүрэг, 1.6 мянган малчин өрх, 495.0 мянган га ашиглалтгүй байгаа шинэ бэлчээрийг усаар хангах боломжтой юм.

Асуулга 3. Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, түймэртэй тэмцэх нисдэг тэрэг, техник, багаж хэрэгсэлийн хангамжийг нэмэгдүүлэх, иргэдийг гал түймэртэй тэмцэх ажилд дадлагажуулах чиглэлээр хийж буй ажил, үр дүн, авах арга хэмжээний талаар

Хариулт. Монгол улсын хэмжээнд ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, түймэр унтраах тогтвортой менежментийг бий болгох, бүрдүүлэх чиглэлээр Ойн тухай хууль (2012), Гамшгаас хамгаалах тухай (2017), Галын аюулгүй байдлын тухай (2015), Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай (2003) зэрэг хуулиуд болон Монгол Улсын Засгийн Газрын 2013 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан "Ой, хээрийн түймрээс учирсан хохирлыг тооцох журам", "Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх журам", "Сум, дүүргийн нутаг дэвсгэрт ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэхэд зайлшгүй шаардлагатай багаж хэрэгслийн жагсаалт", Ой, хээрийн түймрийг унтраах ажилд оролцож байгаа иргэдийн хувийн хангамжид байх зүйлс, заавал эзэмшсэн байх арга техникийн жагсаалт"-ын журмуудыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Улсын Онцгой комиссын "Ой, хээрийн гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх зарим арга хэмжээний тухай" 01 тоот албан даалгаврыг жил бүрийн 1 дүгээр улиралд багтаан боловсруулан батлуулж, холбогдох яам, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт хүргүүлэн ажиллаж байна.

Албан даалгаврын хүрээнд Онцгой байдлын байгууллага ой, хээрийн гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, унтраах, сургалт сурталчилгаа явуулах, дадлага сургалтыг аймаг, нийслэлийн төрийн болон төрийн бус байгууллага, хуулийн этгээд, иргэдийн оролцоотой зохион байгуулж, гал түймрийн улсын хяналтыг хэрэгжүүлэн,

авран хамгаалах, унтраах ажлыг нэгдсэн удирдлага, бодлого, зохион байгуулалтаар хангаж байна.

Онцгой байдлын байгууллагын нийт бие бүрэлдэхүүний ой, хээрийн гал түймэр унтраах, автомашин, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн бэлтгэл, бэлэн байдлыг хангуулан, нөхцөл байдал хүндэрсэн үед мэргэжлийн анги, албад, гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг, нутгийн иргэдийг татан оролцуулан, тэдгээрийг мэргэжлийн удирдлагаар хангаж шаардлагатай тохиолдолд дайчилгаа явуулж байгаа болно.

Түүнчлэн, Онцгой байдлын байгууллагын хэмжээнд “Ой, хээрийн гал түймэртэй тэмцэх тухай” 01 тоот албан даалгаврыг боловсруулан батлуулж төв, орон нутгийн Онцгой байдлын байгууллагын дарга, захирагч нарт 18 төрлийн хугацаатай үүрэг даалгаврыг өгч биелэлтийг улирал, хагас жил, жилийн эцсээр нэгтгэн дүгнэж ажиллаж байна.

Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах ажлыг үр дүнтэй зохион байгуулах, хэрэгжүүлэхэд төрийн байгууллагууд хоорондын уялдаа холбоо, талуудын оролцоог жигд хангах зорилго бүхий түймрээс хамгаалах үндэсний болон орон нутгийн зөвлөлийг улс, аймгийн түвшинд зохион байгуулан ажиллаж байна. Сэлэнгэ, Булган, Дорнод, Завхан, Увс, Өвөрхангай, Архангай, Хэнтий, Сүхбаатар, Хөвсгөл, Төв зэрэг аймаг, Улаанбаатар хотод Засаг даргаар ахлуулсан “Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах” орон нутгийн Зөвлөл байгуулагдан дүрэм, төлөвлөгөө боловсруулан ажиллаж байна. Түймрийн аюулын зэрэг өндөртэй аймаг, сумдууд цаг уурын нөхцлөөр тогтоосон түймрийн аюулын зэрэглэлд үндэслэн ой, хээрийн түймрийг илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулан ажиллаж байна. Ойн түймрийн аюул, түүний эрсдлийн зэргийг бууруулах, моддын түймэрт тэсвэрлэх чадавхийг дээшлүүлэх зорилгоор Сэлэнгэ, Хөвсгөл, Булган, Завхан, Архангай, Хэнтий зэрэг аймгуудад ойн арчилгаа, цэвэрлэгээний зориулалтаар “Цэвэр ой”, “Ойн цэвэрлэгээ” хөтөлбөрийг тус тус хэрэгжүүлэв.

Ойн талбайн норматив, байршлыг шинэчлэн тогтоож, сум дундын 39 ойн ангийг шинээр байгуулав. Ойн ангиудын түймрээс урьдчилан сэргийлэх чадавхийг сайжруулахад зориулж техник, хэрэгсэл, багаж төхөөрөмжийг хуваарилан олгож байна. Орон нутагт иргэдийн өөрсдийн үүсгэл, санаачилгаар байгаль хамгаалах чиглэлээр ажиллах 1639 иргэдийн нөхөрлөл, үүнээс 1281 ойн нөхөрлөл, 531 ойн мэргэжлийн байгууллага улсын хэмжээнд бүртгэгдэж нийт 3.9 сая га ойг эзэмшин хамгаалж байна.

Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, унтраах ажлын шуурхай байдлыг хангах, мэдээлэх, Талуудын оролцоог зохицуулах үүрэг бүхий шуурхай зохицуулалтын жижүүрийн алба хавар, намрын түймрийн аюултай улирлын хугацаанд тогтмол ажиллаж байна. Сансрын хиймэл дагуулын мэдээгээр авсан түймрийн голомт, тархалтын зураг, хуурайшилтын мэдээ бусад мэдээллээр хэрэглэгч байгууллагуудад үйлчилж байна. Сансрын хиймэл дагуулаар авсан мэдээг ашигласнаар түймэр гарч байгаа газар нутгийн координат, салхины чиглэл, явцыг тогтоож, аймаг, сум, орон нутагт нэн даруй мэдэгдсэнээр түймрийг газар авахуулахгүй унтраах боломж бүрдэж байна.

1.Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах зохион байгуулалтын ажлын хүрээнд:

- Сүүлийн жилүүдэд, Монгол-Орос-Хятад улсын хил дагуух бүс нутгаар ой, хээрийн түймэр гарч, зарим тохиолдолд хил дамнасан том түймэр болон өргөжин тэлж гурван улсын хил орчмын байгалийн экологи-эдийн засагт үлэмж хэмжээний хохирол үзүүлж байна. Улсын хил дамнасан гарч буй ой, хээрийн түймэр, ялангуяа Оросын Холбооны улс /цаашид ОХУ гэх/ болон Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс

/цаашид БНХАУ гэх/-ын талаас орж ирсэн түймрийн хурд их, эрчим өндөртэй, ихээхэн талбайг хамарсан том түймэр байдаг тул түүнээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, унтраахад ихээхэн хүч, хэрэгсэл шаарддаг. Бид хөрш хоёр улстай, тухайлбал, Ойг түймрээс хамгаалах тухай Монгол улсын Засгийн газар, Оросын Холбооны Улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр (2014), Хил орчмын ой, хээрийн түймэртэй тэмцэх талаар хамтран ажиллах тухай Монгол улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр (1999), болон бусад гэрээ, хэлцэл байгуулан хамтран ажиллаж байна. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Хил хамгаалах ерөнхий газар хооронд хамтран ажиллах “Санамж бичиг”-ийн хүрээнд 2014 оноос эхлэн жил бүр гэрээ байгуулан хамтран ажиллаж байна. Энэ ажлын хүрээнд ОХУ-тай хиллэх Сэлэнгэ, Хэнтий, Дорнод, Увс аймгийн Улсын хилийн шугамын дагуу нийт 10-30 м өргөн 800 гаруй км урт түймрээс хамгаалах зурвасыг шинээр байгуулсан нь хил дамнан гарах түймрийн эрсдэлийг бууруулахад чухал хүчин зүйл болж байна.

- Түймрийн эрсдэл ихтэй аймаг, сумдын захиргааны байгууллагууд хавар, намрын түймрийн аюултай улиралд иргэд болон ойн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгжтэй гэрээ байгуулан урамшуулалт эргүүл, харуулыг зохион байгуулж байна. Дэлхийн түймрийн мониторингийн төв (ДТМТ)-ийн салбар Төв Азийн Түймрийн Менежментийн Төвийг Улаанбаатар хотод байгуулан ажиллаж байна.

- 2018 онд ОХУ-тай хиллэх Улсын хилийн дагуу түймрийн эрсдэлийн бүсэд байрлах сум дундын ойн ангийг ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх зориулалтын ОХУ-д үйлдвэрлэсэн Фургон маркийн автомашин-16, түймрээс урьдчилан сэргийлэх, унтраах зориулалтын үлээгч аппарат-120 ширхэг, ус шүршигч-120 ширхэг, ус зөөвөрлөх сав-40 ширхэг зэрэг багаж хэрэгслээр хангах ажлыг зохион байгуулав.

- ОХУ-тай хиллэх Онон-Балж, Хан Хэнтийн Улсын тусгай хамгаалалттай газарт байрлах түймрийн эрсдэл бүхий сумд, зарим хилийн анги, салбаруудыг түймрээс хамгаалах багаж, хэрэгслээр хангах ажлыг зохион байгуулав.

- ОХУ-тай хиллэх Улсын хилийн орчим гарсан түймрийн голомтын мэдээллийг хоёр улсын харилцан тохиролцсон мэдээллийн хүснэгтийн дагуу бүртгэн мэдээлэх, Дорнод, Хэнтий, Сэлэнгэ, Булган, Хөвсгөл аймагтай шууд холбогдох албан тушаалтан нарын нэрс, утас, цахим хаягийг ОХУ-ын Ойн агентлаг болон Агаараас ойн түймэртэй тэмцэх албанд мэдээлэв.

- “Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах ажлыг эрчимжүүлэх тухай” Монгол улсын Шадар сайд, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 12/А/51 дугаарын хамтарсан тушаал болон Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах талаар 2019 онд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг тус тус боловсруулан гаргаж орон нутагт хэрэгжилтийг зохион байгуулан ажиллаж байна.

- Түймрээс урьдчилан сэргийлэх, эргүүл шалгалтыг эрчимжүүлэх талаар Улсын Тусгай Хамгаалалттай Газар нутгийн захиргаад болон аймаг, нийслэлийн Байгаль орчны газруудад тодорхой үүрэг даалгавар өгч, аймгуудын Байгаль орчны газар дээр жижүүр ажиллуулан тогтмол цагт 93028004, 261726 утсаар, terbee11@yahoo.com цахим шуудангаар мэдээлэл хүлээн авч байна. Түймрийн аюултай улирлын хугацаанд түймрээс урьдчилан сэргийлэх богино хэмжээний шторк, мэдээлэл, сурталчилгаа бэлтгэн төвийн болон орон нутгийн телевиз, радио, сонингоор мэдээлэл, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулж байна.

2.Түймэртэй тэмцэх нисдэг тэрэг, техник, багаж хэрэгсэлийн хангамжийг нэмэгдүүлэх, иргэдийг гал түймэртэй тэмцэх ажилд дадлагажуулах чиглэлээр:

Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, түймэртэй тэмцэх нисдэг тэрэг, техник, багаж хэрэгслийн хангамжийг нэмэгдүүлэх талаар дараах ажлуудыг зохион байгуулж байна. Үүнд:

- Бүгд Найрамдах Польш Улсын Засгийн газар, Монгол Улсын Засгийн газар хоорондын нөхцөлт зээлийн хүрээнд Онцгой байдлын байгууллагын гал түймэртэй тэмцэх техник, тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх төслөөр 3 төрлийн 15 ширхэг автомашиныг худалдан авах тендэрт Польш Улсын "Stolarczyk Miroslaw Technologia Pozarnicza" компани шалгарч, тус компанитай худалдан авах гэрээг Монгол Улсын Сангийн яамны хяналтан дор байгуулсан, 2019 оны 2 дугаар улиралд хүлээн авахаар бэлтгэл ажлыг хангаж байна.

- Монгол улс, Бүгд Найрамдах Беларусь Улсын Засгийн газар хоорондын хөнгөлөлттэй зээлийн хүрээнд Онцгой байдлын албаны гал түймэртэй тэмцэх техник, тоног төхөөрөмжийн хүчин чадлыг сайжруулах 15.745.496 еврогийн өртөг бүхий төслийг боловсруулан Сангийн яаманд хүргүүлэн Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэн дэмжигдэж, Улсын Их Хурлын холбогдох байнгын хороодоор хэлэлцсэн.

- Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд нийслэл, 21 аймгийн ой, хээрийн түймрийн эрсдэл өндөр 126 суманд гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсгийг байгуулан, тэдгээрийн түймэртэй тэмцэх чадавхыг сайжруулах зорилгоор төв, орон нутгийн Онцгой байдлын байгууллагаас түймрээс урьдчилан сэргийлэх, гарсан үед унтраах арга зүйн сургалтыг зохион байгуулсан.

- Сэлэнгэ аймгийн Баруунбүрэн, Ерөө, Мандал, Хүдэр Хэнтий аймгийн Батширээт, Норовлин, Өмнөдэлгэр, Цэнхэрмандал сумдад байгуулагдсан гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсгийнхний ой, хээрийн гал түймэртэй тэмцэх чадавхыг дээшлүүлэх, багаж хэрэгслийн нэр төрөл, тоо хэмжээг нэмэгдүүлэх зорилгоор Австрали Улсын Засгийн газрын буцалтгүй тусламжийн хүрээнд 30.000 австрали долларын өртөг бүхий 9 төрлийн 120 ширхэг тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг төсөлд сонгогдсон сумдын гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэгт 2019 оны 3 дугаар сард хүлээлгэн өгсөн.

- Азийн хөгжлийн банкны хөрөнгө оруулалтаар "Зуд болон ой, хээрийн түймэртэй тэмцэх олон нийтийн чадавхийг бэхжүүлэх /GRANT 9178-MON/ төсөл"-ийн хүрээнд БНХАУ-д үйлдвэрлэсэн 6MF-22-50 загварын 190 ширхэг, EB-998 загварын 72 ширхэг нийт 262 ширхэг ой, хээрийн түймэр унтраах зориулалттай үлээгч аппаратыг Дорнод, Сүхбаатар, Хөвсгөл, Говь-Алтай зэрэг 4 аймгийн Онцгой байдлын байгууллага болон 12 сумын мэргэжлийн ангиудад хуваарилсан. Мөн тус төслийн хүрээнд 54 сая төгрөгийн үнэ өртөг бүхий бага оврын автомашинд зориулан "Чиргүүлтэй усны сав" дагалдах багаж хэрэгслийн хамт худалдан авсан.

- "Рио Тинто" компани, Монголын Улаан загалмайн нийгэмлэгтэй хамтран нисдэг тэргээр ус, хөөсний холимогоор гал унтраах зориулалттай 1-3 тоннын багтаамжтай, 120.000 ам.долларын үнэ бүхий гурван хөнөг, дагалдах хэрэгслийн хамт хандивласныг хүлээн авсан.

- Бүгд Найрамдах Франц Улсын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлийн хүрээнд Онцгой байдлын байгууллагад нисэх нэгж байгуулах төслийг 3 (эмнэлгийн, аврах ажиллагааны, гал унтраах) төрлийн нисдэг тэрэгтэй байгуулахаар боловсруулан, талууд холбогдох мэдээллийг солилцож, төслийг Францын талд хүргүүлээд байна.

- Оросын Холбооны Улсаас Ка-32А11ВС загварын олон зорилгот нисдэг тэргийг худалдан авах судалгааны ажил хийгдэж байна.

- Ой, хээрийн түймэртэй тэмцэхэд сайн дурынхныг идэвхжүүлэх, нэгдсэн удирдлагаар хангах чиглэлээр Онцгой байдлын ерөнхий газарт Австрали Улсаас ажиллах сайн дурын ажилтны сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулан ажиллаж байна.

-----oOo-----